

Přesila ve studii

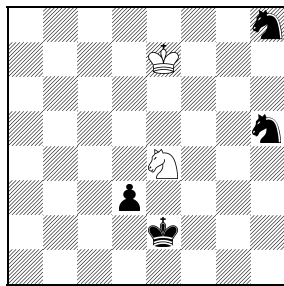
Emil Vlasák

Dobrá studie by měla demonstrovat nezvyklé aspekty královské hry, které překvapí a poučí i zkušené hráče. Vyřešení by navíc mělo přinést radostný duševní zážitek srovnatelný s četbou dobré knihy nebo poslechem hudby. Ideální je, když se aspekty poučení a pobavení spojí. Aby se k tomuto cíli přiblížili, pátrají skladatelé v nejrůznějších zákoutích šachové hry a objevují opravdu nečekané kombinace a situace. Jedním z neobvyklých témat jsou pozice s velkou nerovnováhou sil. Nemám na mysli zablokované pevnosti ani patové studie, to je téma pro jiný text. Probereme pár příkladů, kde silnější strana má volný prostor, je na tahu a dokonce ani nemusí čelit patu.

Remizu krále proti třem jezdcům objevil Gorgijev v roce 1963, ale jeho studie není korektní. Proto začneme jednoduchým metodickým provedením J. Randviira.

J. Randviir

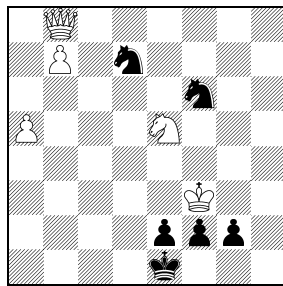
Diagrammes 1991

1 bílý remizuje 2+4

I. Bondar a E. Kolesnikov

1. zvl. č. uz. Macek-90, 1999

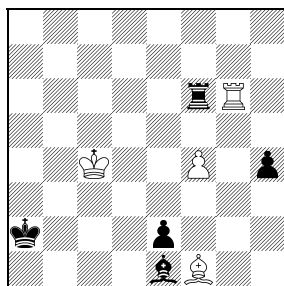
2 bílý remizuje 5+6

1 **1.Jc5! d2 2.Je4 d1J** Normálně tři jezdcí poměrně snadno vyhrají proti jednomu, ale bílý má k dispozici efektivní kombinaci. **3.Jg3+!! Jxg3 4.Kf6** Druhý jezdec musí bránit hrozbě Kg7 a to vede k věčnému systematickému pohybu ve dvou směrech. **4...Jh5+ 5.Kg5 Jg7 6.Kf6 Je8+ 7.Ke7 Jc7 8.Kf6 remíza.**

Tento námět není příliš často zpracováván. V roce 1999 publikoval zajímavé rozehrávky Bondar. Tady je jedna z nich. **2 1.Jd3+! Kf1 2.Dg3! e1J+! 2...g1J+! 3.Ke3 e1D+ 4.Jxe1 fxe1D+ 5.Dxe1+ vede do hlavní varianty. 3.Jxe1 3.Ke3? Jc2+ 4.Kd2 Je4+ 5.Kxc2 Jxg3. 3...g1J+! 3...g1D 4.Dh3+ Kxe1 5.De6+ Kd2 6.De3+. 4.Ke3 fxe1D+ 5.Dxe1+ Kxe1 6.a6!** Remíza se dnes dá ověřit v Lomonosových sedmikamenových EGTB. **6...Jd5+ 7.Ke4! 7.Kd4? Jb4 8.a7 Jc6+. 7...Jc7 8.a7! Jc5+ 9.Ke5! 9.Kd4? Jxb7 10.a8D Je2+!. 9...Jxb7 10.a8D! Jxa8 11.Kd5! atd.**

A. Herbstman

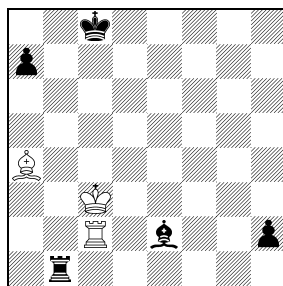
3. cena „64“, 1934

3 bílý remizuje 4+5

J. Timman

The Art of the Endgame 2011

4 bílý remizuje 3+5

Druhou zajímavostí je převaha věže a střelce. S myšlenkou přišli Amelung a Troickij už v roce 1896. Začneme poněkud pokročilejším zpracováním.

3 Všechno visí, není na vybranou. **1.Vg2 Vxf4+ 2.Kd3 Vxf1 3.Kxe2 Vh1** A bílý se vzdal? Kdepak! **4.Kf3+ Kb3 5.Vb2+!! Kxb2 6.Kg2! remíza!** Závěrečná pozice je v našem tématu zdaleka nejzpracovávanejší, ve sbírce Harolda van der Heijdena jsem napočítal 41 studií od 25 autorů. Vyřadíme-li plagiáty a slabé práce, nalezneme i zajímavé kroky vpřed.

4 Velmi pěkné je zpracování Jana Timmana: **1.Sc6 Sd1! 2.Sd7+!** Ale ne **2.Vxh2? Vc1+**. Důležité přilákání krále je zde navrženo velmi elegantně. **2...Kxd7 3.Vxh2** Timman ovšem stojí na ramenou gigantů. S touto pozicí, kde černý pěšec nahraje na smeč dobrovolně, přišel Matouš už v roce 1979. Po **3...Kc6** by

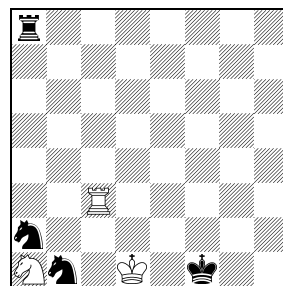
totiž rozhodla vazba **4.Vh1. 3...a5 4.Va2!** Zde už naopak vážně **4.Vh1? a4 5.Kd2 a3**. S touto – jistě nejzajímavější – variací motivu přišel poprvé Perkonjoja 1963. **4...a4** Kdyby král nestál na d-sloupci, vyhrálo by **4...Vb5. 5.Va1!** Oběť věže nalezl von Holzhausen 1958. **5...Vxa1 6.Kb2.**

5 Originálně pojal převahu věže a střelce Koranyi. Jeho objevnou práci se, pokud vím, nepokusil napodobit nikdo. Bílému hrozí mat a proto je vše vycucáno. **1.c8D+ Kb4 2.Dc4+! Kxc4 3.g8D+ Kb4 4.Dg2! fvg2+ 5.Kxg2 remíza.**

6 Zvyšujeme převahu na věž plus dva jezdcí. V roce 1933 si Herbstman zajistil nesmrtelnost studii, která je nejen objevitelská, ale i velmi příjemně zpracovaná: **1.Vf3+!** Vyhání krále na druhou řadu. **1...Kg2 2.Vb3! Jac3+ 3.Kc1! Vxa1 4.Vb2+ Kg1 5.Va2!! Jxa2+ Nebo 5...Vxa2 pat. 6.Kb2! remíza.**

A. Herbstman

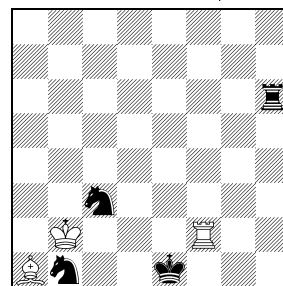
„64“ 1933

6 bílý remizuje? 3+4

J. Polášek (podle Gurgenzidzeho)

Šachová skladba 186/2015

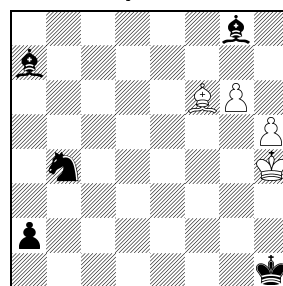
7 bílý remizuje 3+4

Studie ale korektní není, sedmikamenové databáze ukázaly, že konstelace VJxVJ je vyhraná, např. **2...Jbc3+!** s matem ve 37 tazích. V poslední době se vedou diskuze o tom, jak hodnotit pěkné studie s počítačovým vyvrácením, kterému žádný člověk pořádně nerozumí. Dobré řešení zatím není známo.

Celým tématem se podrobně zabýval Jaroslav Polášek v Šachové skladbě 128, jeho článek je k dispozici také na webu našeho časopisu <http://www.sach.cz/2015/ss/SS128studie.pdf>. Připomeňme si to nejdůležitější. Řada autorů se snažila nahradit braného jezdce střelcem, ale ani s tím neuspěli, protože silnější strana překvapivě vyhraje i konstelací VJxVS. Uvedme miniaturu a přitom korektní zpracování. **7 1.Vf8!** Co nejdále od krále. Po **1.Vf7? Vb6+ 2.Kc2 Jd5 3.Sb2 Jd2** bílému chybí šach na sloupci „e“ a pomalu prohraje v 61 tazích. **1...Va6! 2.Vh8!** Opět co nejdál, tentokrát ve druhé souřadnici. **2...Va2+** Už musí střelce vzít, jinak po **2...Kd2 3.Vh2+ Kd3 4.Kc1** nezabrání výměnám. **3.Kc1 Vxa1 4.Vh1+ Ke2 5.Vh2+ Kd3 6.Va2 Jxa2+ 7.Kb2 remíza.**

An. Kuzněcov + G. Sacharov

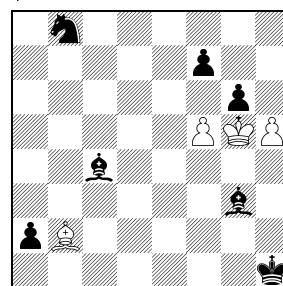
Šachmatnaja Moskva 1961

8 bílý remizuje? 4+5

Jaroslav Polášek – originál

podle Kuzněcova a Sacharova

9 bílý remizuje 4+7

8 A teď něco těžko uvěřitelného – dáma a dvě lehké figury navíc! **1.h6 Jd5! 2.h7!** (2.Sb2? Je7! 3.Kh5 Sb3 4.h7 Jxg6 5.Kxg6 Sc2+ 6.Kg7 Sxh7 7.Kxh7 Kg2 8.Kg6 Kf3 9.Kf5 Ke3 10.Ke5 Kd3) **2...Sf2+!** (2...Jxf6 3.h8D a1D? 4.Kg3+! Sh7 5.Da8+! Kg1 6.Dg2#) **3.Kg5! Sh4+! 4.Kxh4 Jxf6 5.h8D a1D 6.Kg5+!** (6.Kg3+? Sh7) **6...Jh7+ 7.Kh6 Dxb8 8.g7.** Závěrečná pozice je vskutku dámská, dáma je zde totiž doslova navíc. Všimněte si, že bez ní by černý vyhrál! Autoři se celý život snažili najít dobrou korektní verzi, ale nedařilo se. Například uvedená studie má složitě vyvrácení **2...Jxf6 3.h8D Sd4!** Přední sovětský skladatel a teoretik A. Gurvič dokonce autorům řekl, že opako-

vané defekty nejsou náhodné; to si prostě figurky nepřejí, aby se taková patologická situace na šachovnici vůbec objevila!

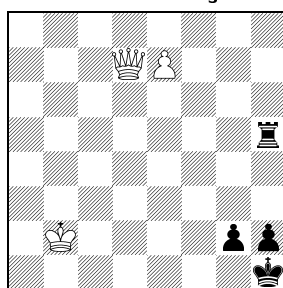
9 Počítače přinesly do komponování novou kvalitu a o prolovení „Gurvičova zákona“ se pokusil Jaroslav Polášek. **1.h6 f6+!** Aby připravil obranu **Sg8**. **2.Sxf6** 2.Kxf6? Jd7+ 3.Kg7 Se5+ 4.Sxe5 Jxe5 5.h7 Jf7. **2...Sg8** 3.fxg6 Jd7! 4.h7 4.Sb2? Se5. 4... **Sh4+ 5.Kxh4 Jxf6 6.h8D a1D 7.Kg5+ Jh7+ 8.Kh6 Dxb8 9.g7.**

I já jsem se svého času snažil vnést do tématu něco nového a nevybral si nic menšího, než převahu dvou dam. Ty mají na volné šachovnici úžasnou sílu a není proto divu, že v předpočítačové době bylo jejich zkrocení na mezi lidských možností a neobešlo se bez přehmatů. Všechno podstatné, co jsme postupně s Honzou Pletánkem a Karlem Husákem v pozici objevili, jsem shrnul pro účely tohoto článku do elegantního miniaturního dvojníka.

10 A: 1.e8D g1D 2.Dc6+! 2.Dxh5 Dg7+! **2...Dg2+ 3.De2** Bez této pointy nelze tento typ pozice vyhrát. **3...Vg5** 3... Vb5+ 4.Ka3 Va5+ 5.Kb4 Vb5+ 6.Dexb5! Dxc6 7.Df1 mat. **4.Dc1+ Dg1 5.De4+! Vg2+ 6.Kb1 Dxc1+ 7.Kxc1** zugzwang **7...Kg1 8.De1** mat.

B: 1.e8D g1D 2.Dd5+! Dg2+ 3.De2! Vg4 3...Vb4+ 4.Ka3 Vb3+ 5.Ka4. **4.Ddd1+ Dg1 5.Df3+ Vg2+ 6.Kc(b,a)3 Dxd1 7.Dxd1+ Vg1 8.Dd5(f3)+ Vg2 9.De4! Kg1 10.De1** mat.

Emil Vlasák – originál

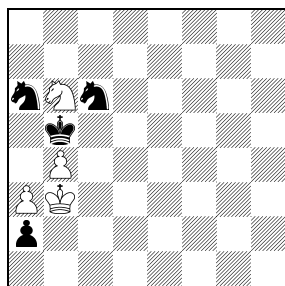

10 A: diagram 3+4
B: Vh5→h4

11 Tohle všechno mi prolétlo hlavou, když jsem uviděl v Čs. šachu 12/2015 studii Pogosjanc s řešením **1.Jd5! a1D 2.a4+! Dxa4+ 3.Kb2!!** a remíza, například **3...Kc4 4.Jb6+, 3...Dd1 4.Jc3+** nebo **3...Jc5!?** **4.Jc3+ Kc4 5.Jxa4 Jxa4+ 6.Kc2.**

E. Pogosjanc

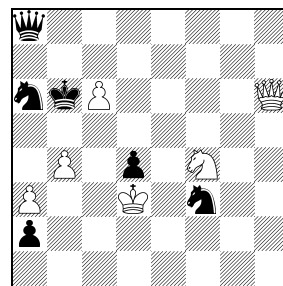
2. č. uz. Všeruský turnaj 1973

11 bílý remizuje 4+4

E. Vlasák – originál

podle Pogosjanc

12 bílý remizuje 6+6

I zde se projevil „Gurvičův zákon“. Jinak skvěle technicky vybavený Pogosjanc dokázal přidat k finále pouze jeden tah a i v něm se dopustil chyby, k remíze vede i prostě **1.Kxa2**. Chybu nezaregistrovala ani HHdbV. Překvapilo mě, že studie s tak výrazným závěrem zůstala neznámá a zapomenutá. V Pogosjancově sbírce „Ja tvorju po vdochnovleniju“ (Moskva 2001), vydané po jeho smrti, se vůbec nevyskytuje. Studie pro knihu testoval sám G. Kasparov; možná ji mechanicky vyřadil jako nekorektní a nedošlo mu, že takový výjimečný nápad měl prostě v odkazu ponechat i v nedokonalém stavu.

Oprava J. Poláška z Čs. šachu 12/2015 dala studii poněkud analytický charakter. Podle mého romantického finále víc sluší kombinační rozehráni, kterým také článek zakončíme.

12 Bílý musí stáhnout dámu, aby pokrýl všechny hrozby. **1.Jd5+ Kb5 2.Dc1! Je5+** Černý má náhle problémy s hrozbami **Dc4+ a4+**. Nestačí **2...Je1+ 3.Dxe1 Dxc6** (**3...Jc5+ 4.bxc5 Dxa3+ 5.Jc3+!**) **4.Kxd4 Dc4+ 5.Ke5 Jc7 6.Jc3+** nebo **2...Jxb4+ 3.Jxb4 Je5+ 4.Kc2 d3+ 5.Kc3 Dg8 6.Jxa2 Dxa2 7.c7 De6 8.Db1+** s remízou. **3.Kxd4 Jxc6+** (**3...Da7+ 4.Kxe5 Dg7+ 5.Kd6! a1D 6.a4+ Kxa4 7.Dc2+ Ka3 8.Dd3+** s věčným šachem.) A s bílým to vypadá bledě, ve vzduchu se vznášá údery **Jxb4**.

Například **4.Ke4 Jcxb4 5.Df1+ Ka5 6.axb4+ Jxb4** nebo **4.Kd3 Jcxb4+ 5.Jxb4 Jxb4+ 6.axb4 Df3+**. Jako jediná přijatelná možnost vypadá **4.Ke3!?**, zde ovšem černý odšachem **4...Da7+!** pokryje vidličku na **c7** a po nejlepším **5.Ke2** zase spustí tematické **5...Jaxb4! 6.Jc3+ Kb6! 7.De3+ Ka6 8.Dxa7+ (8.Jxa2 Dxe3+ 9.Kxe3 Jxa2 vyhraje) 8...Jxa7! 9.Jxa2 Jxa2 10.Kd2 Kb5! 11.Kc2 Kc4!**

Záchrana je překvapivá a vhodně rozvíjí Pogosjancovo finále. **4.Kc3! a1D+!** **4...Dh8+ 5.Kb3 a1D? 6.Dc4#** nebo **4...Jcxb4 5.Df1+ 5.Dxa1 Dh8+ 6.Kb3 Dxa1 7.a4+ Dxa4+ 8.Kb2** remíza.

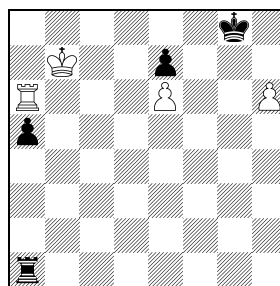
Podivuhodné věžovky

Jaroslav Polášek

Minule jsme si připomněli sto let od narození Paula Kerese jeho dvěma studii. Dnes si ukážeme jeho nejslavnější práci, považovanou za jednu z nejlepších věžových studií vůbec.

Paul Keres

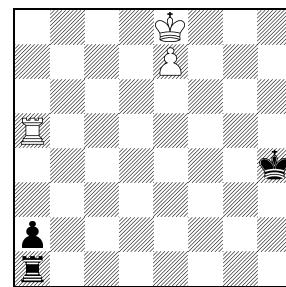
1. všesvazový přebor 1947
3. místo

1 bílý vyhraje

D1 K výhře je potřeba získat pěšce **e7**, chybou by ale bylo přímočaré **1.Kc7?** pro **1...Vd1!**, např. **2.Vxa5 Vd6 3.Vg5+ Kh7 4.Vg7+ Kxh6 5.Vxe7 Va6!** nebo **2.Va8+ Kh7 3.Ve8 Kxh6 4.Vxe7 a4 5.Vd7 Ve1! 6.Kd6 a3 7.Va7 Ve3 8.e7 Vd3+ 9.Ke6 Ve3+ 10.Kd7 Vd3+ 11.Ke8 Kg7 12.Va8 Kg8! 1.Kc8! a4** Teď by po **1...Vd1** přišlo **2.Va7! a4 3.Vxe7 a3 4.Vg7+ Kh8 5.Vg2. 2.Kd7 a3 3.Kxe7 3...a2 4.Va7!** (**4.Ke8? Ve1=**) Černý je v zugzwangu, bílý na tahu by nedokázal vyhrát (**5.h7+ Kh8!**)

4...Kh8 (**4...Kh7 5.Ke8+ Kxh6 6.e7 a** dále jako v hl. variantě) **5.h7! Kxh7 6.Ke8+ Kg6 7.e7 Kh5!** Smysl tohoto neočekávaného ústupu je zabránit vyhrávajícímu manévru **8.Va3 9.Vg3+** s dalším **10.Vg2 a 11.Vd2! 8.Va3 Kh4! 8... Kg4 9.Kf7 Vf1+ 10.Kg6** zkracuje řešení, a **8...Kg5 9.Vg3+ Kf4 10.Vg2 Kf3 11.Vb2 Ke3 12.Kd7 Vd1+ 13.Kc7 Vc1+ 14.Kb7 a1D 15.e8D+** vede k matu. **9.Va5!** (viz **D2**) Tempo! Nutí černého krále vstoupit na sloupec **g** (**9.Kf7? Vf1+ 10.Kg6 Vg1+ 11.Kh6 Ve1=**). **9...Kg4 9...Kh3 10.Va4** zkracuje řešení. **10.Kf7 Vf1+ 11.Kg6 Ve1 12.Va4+! Kh3! 13.Kf6 Vf1+ 14.Kg5 Vg1+ 15.Kh5 Ve1 16.Va3 Kg2 17.Vxa2+** Analogický pohyb králů a bílé věže je známý z klasické studie Emanuela Laskera (viz **D3**). U Laskera zde studie končí (černá věž je ve vazbě), kdežto u Kerese boj pokračuje

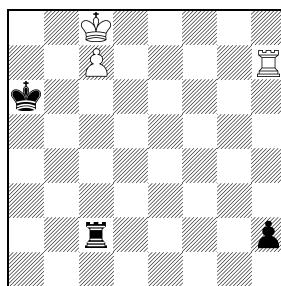

2 pozice po 9.Va5

s plnou silou. **17...Kf3 18.Va7 Ve6! 19.Kg5 Ke4 20.Vb7(c7)!** Ale ne **20.Vd7? Ke5!** **20...Ke5** (**20...Kd5 21.Kf5**) **21.Vd7!** Nyní je v zugzwangu černý! **21...Ke4 22.Vd1! Kf3** (**22...Vxe7 23.Ve1+**) **23.Vf1+ Ke2 24.Vf7 Ke3 25.Kf5 a bílý vyhraje.** Zdařilá syntéza starších idejí, závěr se vyskytl např. ve studii **D4**.

Emanuel Lasker

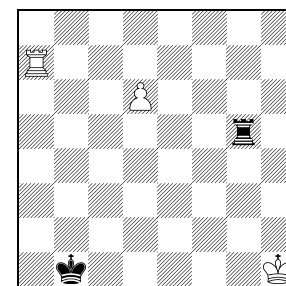
Deutsches Wochensach 1892

3 bílý vyhraje

Henri Weenink

Tijdschrift 1925

4 bílý vyhraje

D3 1.Kb8 Vb2+ 2.Ka8 Vc2 3.Vh6+ Ka5! Ustupuje králem po sloupci „a“, aby měl k dispozici šachy po sloupci „b“. **4.Kb7(b8) Vb2+ 5.Ka7 Vc2 6.Vh5+ Ka4 7.Kb6(b7) Vb2+ 8.Ka6 Vc2 9.Vh4+ Ka3 10.Kb6 Vb2+ 11.Ka5 Vc2 12.Vh3+ Ka2 13.Vxh2!** a vyhraje.

D4 1.d7 Vd5 2.Kg2 (**2.Vc7? Vd2!**) **2...Kc2 3.Kf3 Kd3 4.Kf4 Kd4** Nyní bílý přesune manévrem věže povinnost tahu na černého. **5.Vc7!** (**5.Vb7? Kc5**) **5...Kd3!** (**5...Vd6 6.Vc1**) **6.Vb7! Kd4!** (**6...Kc4 7.Ke4 Vd1 8.Ke5 Kc5 9.Ke6 Kc6 10.Va7 Kb6 11.Va8**) **7.Va7** A táhnout musí černý... **7...Vd6** Po **7...Kd3 8.Vc7 Kd4 9.Vc1!** je s černým ámen. **8.Kf5! Kd5 9.Vc7!** a černý je v zugzwangu. Tahy nešlo přehodit, po **8.Vc7? Vf6+!** **9.Kg5 Vd6 10.Kf5 Kd5** by byl v zugzwangu bílý. **8...Kd4 10.Vc1! Ke3 11.Ve1+ Kd2 12.Ve7 a vyhraje.**